

מדד השלום – מאי 2005

פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

הציבור נוטה להעדיף שההתנתקות תבוצע בתיאום עם הצד הפלסטיני ואף סבור ברובו כי אם לא תהיה התקדמות במגעים המדיניים, עשויה לפרוץ בקרוב אינתיפאדה שלישית עקב המשך הכיבוש, מצבם הכלכלי החמור של הפלסטינים והעדר אופק מדיני. הרוב אף גורסים שישראל צריכה לנהל משא ומתן עם הרשות אפילו אם החמאס יזכה בבחירות לפרלמנט הפלסטיני ויהיה שותף בכיר בהנהגתה. מגמת השחיקה שחלה בתקופה האחרונה בגודלו של הרוב התומך בתוכנית ההינתקות החד-צדדית בקרב הציבור היהודי נבלמה בחודש האחרון, והפער בין התומכים בתוכנית לבין מתנגדיה אף גדל במקצת. עם זאת שיעור התמיכה עדיין נמוכים מאלה שנמדדו בתחילת השנה.

אשר למאמצים של הנשיא הפלסטיני, אבו מאזן, לפרק את תשתית הטרור, הציבור נחלק באמצע בערך בין המאמינים שהוא עושה מאמצים כנים לשם כך לבין אלו שאינם מאמינים בכנות מאמציו. לעומת זאת, כאשר מדובר במידת הצלחתו לעשות כן, רק מיעוט אפסי מעריך אותה כמלאה, שעה שהרוב נחלק שווה בשווה בין המעריכים כי הוא מצליח בכך באופן חלקי בלבד, לבין הגורסים כי הוא אינו מצליח בכך כלל.

גם ביחס למדיניות הממשלה כלפי המתנחלים, הציבור נחלק לשני מחנות שווים בגודלם: אלה הסבורים שהממשלה מתחשבת פחות מדי בצרכים ובדרישות שלהם, ואלה המעריכים שהיא מתחשבת בהם כראוי. רק מיעוט קטן סבורים כי מדובר בהתחשבות יתר של הממשלה במתנחלים. בהתאמה, הרוב שוללים את הטענה שהמתנחלים מציגים דרישות מופרזות בתמורה להתפנותם במסגרת תוכנית ההתנתקות.

ובאופן כללי – ניכרת במדידה זו בהשוואה למדידה קודמת ב 2002 ירידה משמעותית בתחושת האיום על הביטחון האישי והלאומי ועלייה בהערכת המצב הכלכלי האישי - מה שמסביר ככל הנראה את השיפור הניכר שחל במצב הרוח האישי של הציבור היהודי.

אלה הם הממצאים העיקריים של מדד השלום לחודש מאי שנערך בימים ב-ג 30-31 בחודש.

57.5% בציבור היהודי תומכים כיום בתכנית ההתנתקות החד-צדדית, 35.5% מתנגדים ו 7% אינם יודעים (בחודש שעבר עמדו שיעורי התמיכה וההתנגדות על 56.1% ו 38.0%). עם זאת, הרוב – 52.3% - מעדיפים את העמדה כי ישראל צריכה לנסות ולתאם את ההתנתקות עם הצד הפלסטיני כדי לצמצם את הסיכוי שההתנתקות תתנהל תחת אש וכדי להעביר באופן חלק ככל האפשר את השליטה בשטחים לידי הרשות. רק 37.9% מסכימים עם הדעה הנגדית כי הצד הפלסטיני אינו יכול להבטיח פינוי ללא אש או העברה חלקה של השליטה בעזה ולפיכך אין טעם להקדיש מאמצים לתיאום עמו. פילוח העמדה כלפי ההתנתקות על פי הצבעה לכנסת בבחירות האחרונות מעלה כי בקרב מצביעי כל המפלגות החילוניות הגדולות, כולל

הליכוד, יש כיום, כבעבר, רוב ברור לתומכים בתוכנית. ואולם, שיעורי התמיכה בתוכנית ההתנתקות בקרב מצביעי שתי המפלגות החרדיות - ש"ס (25%) ויהדות התורה (16%) – נמוכים ביותר, למעשה נמוכים יותר מאלו של מצביעי המפד"ל (36%) והאיחוד הלאומי (27%). כלומר, הימין החרדי הוא הקיצוני ביותר בהתנגדותו לתוכנית ההתנתקות. דפוס דומה מתקבל ביחס לשאלת הצורך בתאום ההתנתקות עם הצד הפלסטיני: שיעורי המצדדים בתאום בין מצביעי ש"ס (12.5%) ויהדות התורה (16%) נמוכים במידה ניכרת מהשעורים המקבילים בין מצביעי כל שאר מפלגות הימין, כולל מצביעי האיחוד הלאומי (27%), הליכוד (51%) והמפד"ל (64%).

לאור המאבק על דעת הקהל בנוגע להשלכות הביטחוניות של יישום תכנית ההתנתקות והתחזיות השונות שהושמעו לאחרונה לגבי כוונות הפלסטינים "ביום שאחרי", ובעיקר לאור ההתרעות הנשמעות חדשות לבקרים בדבר הסכנה לפרוץ אינתיפדה שלישית לאחר ההתנתקות, מצאנו כי אכן 51% מעריכים כי אם לא תהיה התקדמות במגעים, הרי שבשל היעדר האופק המדיני, הכיבוש המתמשך, ומצבם הכלכלי החמור של הפלסטינים יש סיכוי גבוה לפרוץ גל אלימות פלסטיני נוסף. רק 32% מעריכים כי לאור תוצאות האינתיפדה השנייה אין סיכוי שיפרוץ בקרוב גל נוסף של אלימות, כשהשאר אינם יודעים. יתר על כן, בניגוד להצהרות שהשמיעו לאחרונה פוליטיקאים ישראלים בכירים, כי אם החמאס ינחל הצלחה בבחירות הקרובות לפרלמנט הפלסטיני הרי שישראל תפסיק את המגעים עם הרשות, הרי שעל פי תוצאות הסקר הנוכחי הרוב בציבור – 50.4% לעומת 41.2% - סבורים כי גם אם החמאס יהיה שותף בכיר בהנהגת הרשות, ישראל צריכה להמשיך ולנהל משא ומתן עם ההנהגה הנבחרת של הפלסטינים. במילים אחרות, בניגוד לעמדת המנהיגות הפוליטית הנוכחית, הציבור היהודי סבור ברובו שאין להתעלם מהחמאס כגורם פוליטי חשוב בחברה הפלסטינית.

לשאלה: "האם לדעתך, הנשיא הפלסטיני אבו מאזן מצליח במאמציו לפרק את תשתית הטרור, השיב רק מיעוט קטנטן – 1.5% - כי הוא מצליח בכך באופן מלא שעה שהשאר התחלקו פחות או יותר חצי-חצי בין אלה הסבורים כי הוא מצליח בכך באופן חלקי (47%) לבין מי שסבורים כי הוא אינו מצליח בכך בכלל (46%). ההכרה בצורך להתחשב בכוחו של החמאס שהזכרנו לעיל קשורה ככל הנראה בהערכות הרווחות לגבי כנות המאמצים שעושה אבו מאזן לפרק את תשתית הטרור. לשאלה: "האם לדעתך אבו מאזן עושה או לא עושה מאמצים כנים לפרק את תשתית הטרור?" הדעות חלוקות בין 46% הסבורים כי הוא כן במאמציו לבין 45% שאינם מאמינים בכנותו (לשאר אין דעה ברורה בנדון). ואולם, בין המאמינים שמאמציו של אבו מאזן כנים, שיעור התומכים בניהול מו"מ עם הרשות גם אם החמאס יהיה בה שותף בכיר (67%), הוא כמעט כפול מאשר בין אלו המאמינים כי מאמציו אינם כנים (36%). כלומר, המאמינים בכנות כוונותיו של אבו מאזן סבורים כנראה שהוא יצליח יותר במאמציו לפרק את תשתית הטרור אם ישראל תהיה מוכנה לנהל עמו משא ומתן כאשר הוא עומד בראש ממשלה פלסטינית הכוללת את החמאס והיה החמאס יזכה להצלחה רבה בבחירות.

כשמדובר בהשלכות הפנימיות של ההתנתקות, מתברר כי רק מיעוט – 10% - סבורים כי הממשלה מתחשבת יותר מדי בצרכים ובדרישות של המתנחלים האמורים להיות מפונים מבתיים במסגרת תכנית ההתנתקות ואילו הרוב מתחלק פחות או יותר שווה בשווה בין 40% הסבורים כי ההיענות למתנחלים היא מתאימה לבין 42% החשים כי השלטונות מתחשבים פחות מדי בצרכיהם ודרישותיהם. בהתאמה, לעומת 37.5% המסכימים עם הקביעה כי המתנחלים מציגים דרישות מופרזות בתמורה להתפנותם, 48.5% די מתנגדים לקביעה זו. פילוח העמדות בנושא על פי ההצבעה לכנסת מראה כי בקרב מצביעי מרצ 69% מעריכים את תביעות המתנחלים מופרזות ו 19% כלא מופרזות, בעבודה ושינוי הרוב 51% מעריכים התביעות כמופרזות וכשליש בשתי המפלגות כלא מופרזות, בליכוד רק 31% מסכימים כי התביעות מופרזות ו 58% מעריכים אותן כלא מופרזות, ובהתאמה - באיחוד הלאומי 28% ו 57% , בש"ס 25% ו 62.5% , מפד"ל 18% ו 82% ויהדות התורה 16% ו 63%.

מצאנו לנכון לבדוק החודש פעם נוספת לאחר תקופה ארוכה את תחושת הביטחון האישי של הציבור. מתברר כי בהשוואה לספטמבר 2002, אז בדקנו את הנושא לאחרונה, חל כאן שיפור ניכר: לעומת 61% שאמרו אז כי הם מרגישים איום גבוה או די גבוה על הביטחון האישי שלהם ושל הקרובים להם, הרי כיום רק 43% חשים כך. שיעור מי שמרגישים איום נמוך או שאינם חשים איום כלל, עלה מ-38% במדידה הקודמת ל 56% כיום. באשר לביטחון הלאומי גם כאן חלה ירידה, אם כי קטנה יותר, בתחושת האיום – מ-64% ב 2002 ל 51% כיום. שיעור מי שחשים כיום איום נמוך על הביטחון הלאומי עלה אפוא מ 34% ב 2002 ל 46% כיום. גם כשמדובר בהערכת המצב הכלכלי של המרוואיינים חל שינוי בכיוון דומה בין שתי המדידות – כיום 24.5% מגדירים אותו כרע או רע מאוד, 41% כבינוני ו-33% כטוב או טוב מאוד. לעומת זאת, ב 2002 31% הגדירו את מצבם רע או רע מאוד, 45% כבינוני ורק 24% כטוב.

על רקע שינויים אלו אפשר אולי להבין את השיפור הניכר שחל במצב הרוח הכללי של הציבור בימים אלה: כיום רק 15% מתארים את מצב רוחם כרע או רע מאוד, לעומת 31% במדידה הקודמת בנובמבר 2003, 35% מגדירים את מצב רוחם בינוני (38% בעבר), ו 49% כטוב או טוב מאוד (לעומת 21% ב 2003). ואכן, ניתוח סטטיסטי נפרד מראה כי מצב הרוח האישי מושפע הן מרמת הביטחון האישי והן מרמת המצב הכלכלי, כאשר השפעתו של המצב הכלכלי מעט חזקה יותר מזו של מצב הביטחון האישי.

מדדי השלום לחודש זה היו:

מדד אוסלו כללי: 40.8; יהודים: 36.8

מדד מו"מ כללי: 57.8; יהודים: 54.9

פרויקט מדד השלום נערך במרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום והתכנית לחקר סכסוכים ויישובם ע"ש אוונס באוניברסיטת תל-אביב, בראשות פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן. הראיונות הטלפוניים בוצעו על-ידי מכון ב.י. כהן באוניברסיטת תל-אביב ב-31-30 במאי, 2005 וכללו 584 מרוואיינים/ות, המייצגים את האוכלוסייה הבוגרת היהודית והערבית בארץ (לרבות יש"ע והקיבוצים). טעות הדגימה למדגם בגודל זה היא כ-4.5% לכל כיוון.